

ПРОПОЗИЦІЇ
партнерів міжнародного консорціуму Темпус-проекту
«Національна система забезпечення якості і взаємної довіри у системі
вищої освіти»
щодо вимог до систем внутрішнього забезпечення якості відповідно до
ESG 2015 і
згідно із Законом України «Про вищу освіту»

16 червня 2016 року

Команда проекту Темпус "TRUST: Towards Trust in Quality Assurance Systems" (516935 - TEMPUS - 1-2011-1 - FITEMPUS - SMGR) зробила такі висновки про принципи побудови систем внутрішнього (університетського) забезпечення якості.

1. Перший принцип побудови системи внутрішнього (університетського) забезпечення якості – **УНІКАЛЬНІСТЬ КОЖНОЇ ТАКОЇ СИСТЕМИ**. Це впливає із мети її побудови.

Будь-яка **система QA** створюється з метою *забезпечити відповідність результатів тих чи інших процесів актуальним цілям розвитку тієї чи іншої системи*. Під «розвитком», згідно з визначенням ООН, розуміємо розширення можливостей вибору людини.

Університет, як відкрита система, обмінюється із зовнішнім середовищем ресурсами: зі свого боку здійснює на суспільство певний вплив (іmpact) і отримує від суспільства ресурси для існування. Так само й людина в суспільстві: щоб отримати якісь блага (гроші), необхідно надати щось навзаєм (приносити користь через свою діяльність).

Якщо розглядати університети як складову людської спільноти, то обмінні процеси «вища освіта – суспільство» повинні забезпечувати розвиток саме суспільства. Для цього й необхідна **зовнішня система QA** вищої освіти. Її кінцева мета – розвиток суспільства, тому вона повинна бути налаштована на процеси взаємодії між університетом та громадою. Це означає, що критеріями якості зовнішньої системи QA мають бути більш-менш уніфіковані показники внеску університетів в розвиток суспільства. Такий внесок може бути виражений у різних показниках залежно від галузі, напрямків розвитку тощо. Але за своєю суттю зовнішня система QA повинна підтримувати та інтенсифікувати **розвиток суспільства та якості життя його громадян, включно зі споживчими й виробничими потребами такого розвитку**. Оскільки вектори розвитку суспільства визначаються на макрорівні, то вони є пріоритетами для усіх університетів.

Але університети – це й складні самостійні системи, які не можна розглядати лише як постачальників ресурсів для суспільства. Справжній університет є місцем розвитку людини (як студента, так і академічного персоналу), науки, якості життя й людства в цілому. Щоб виконувати таку місію, сам університет повинен розвиватися. Саморозвиток потребує високої самоорганізації, тому що головною зацікавленою особою тут є не зовнішня сила, а сама система, що розвивається. Університет як унікальна й розумна, самоорганізована система має потребу встановлювати свою «особисту мету розвитку», визначати план дій з її досягнення та розвиватись у потрібному їй напрямку.

Щоб допомогти університету досягати своїх *унікальних* цілей розвитку й створюється система **внутрішнього QA**. Отже, кінцева мета внутрішньої QA – забезпечити платформу власного розвитку. Тому вона повинна бути налаштована на перманентне отримання університетом **нових рівнів свобод (можливостей людського, професійного вибору)** в заданому напрямку розвитку.

Звідси – **висновок про унікальність** внутрішніх університетських систем QA:

- **внутрішня система QA не повинна бути міні-копією зовнішньої системи QA**, бо в них різна кінцева мета. Враховувати вимоги зовнішньої QA як систему обмежень – так, копіювати як цільову функцію – ні. Якщо університет бере за основу зовнішню систему QA й формує свою «за зразком» – він отримає таку систему QA, що дублює моніторинг зовнішніх процесів й не сприяє внутрішньому розвитку.
- **внутрішня система QA не може бути створена «за типовою формою»**, бо кожна особистість унікальна. Унікальним є й кожне місце їх взаємодії, тим більш – розвитку. Бенчмаркінг – так, копіювання – ні. Якщо університет бере за основу внутрішню систему QA іншого університету й формує свою «за зразком» – це є першим симптомом неспроможності університету до розвитку.
- **акредитаційна експертиза повинна враховувати особливості внутрішньої системи QA** при здійсненні зовнішньої експертизи

2. Другий принцип побудови системи внутрішнього (університетського) забезпечення якості – **СТРУКТУРНА ВІДПОВІДНІСТЬ ЄВРОПЕЙСЬКИМ СТАНДАРТАМ ESG**

Однією із невід’ємних властивостей будь-якої системи є її цілісність. Це означає, що неповнота, відсутність будь-якого елемента робить систему неефективною.

Консорціум проекту приєднується до загальноновизнаної думки, що структура та принципи QA вищої освіти, запропоновані в ESG, забезпечують цілісність та ефективність цієї системи.

Це означає, що система внутрішнього забезпечення якості повинна містити усі елементи, запропоновані в ESG, а саме:

- Політика забезпечення якості
- Розробка та затвердження програм
- Студентоцентричне навчання, викладання та оцінювання
- Зарахування, навчання, визнання кваліфікацій і сертифікація студентів
- Викладацький склад
- Навчальні ресурси та підтримка студентів
- Управління інформацією
- Публічна інформація
- Поточний моніторинг і періодичний перегляд програм
- Циклічне зовнішнє забезпечення якості

Якщо в системі університетського забезпечення якості відсутній один з цих елементів, вона втрачає свою ефективність. Додавання елементів може мати місце, але не видалення. Тому вважаємо, що дієва система внутрішнього QA має містити структурні елементи й саме в такому значенні, як їх роз'яснюють ESG

3. Третій принцип побудови системи внутрішнього (університетського) забезпечення якості – **ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОВІРИ**

Формальне існування системи внутрішнього (університетського) QA не має жодного сенсу. Якщо люди нею не користуються, якщо учасники освітнього процесу не зв'язують свої дії з маркерами системи внутрішнього QA – то така система стає «п'ятим колесом».

Довіру до системи внутрішнього (університетського) QA мають забезпечити:

- Прозорість процесів QA,
- Достовірність використовуваної інформації,
- Неупередженість прийняття рішень,
- Відповідність прийнятих рішень досягнутим результатам.

4. Четвертий принцип побудови системи внутрішнього (університетського) забезпечення якості – **ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ** для реалізації процесів QA.

Довіру можна забезпечити за рахунок сучасних інформаційних технологій. Але їх дискретне використання не врятує ситуацію.

- Щоб внутрішня система QA запрацювала, необхідно забезпечити:
- Перенесення процесів QA у віртуальний простір без паперової бюрократії з вільним доступом,
  - знаходження оптимальних рішень без втручання «людського фактору» заздалегідь визначеними та оприлюдненими критеріями,
  - оприлюднення й максимальний доступ громади до вхідної та вихідної інформації в системі QA
  - об'єктивне неупереджене підтвердження якості отриманих результатів.

Ми наполягаємо на необхідності врахування одного з головних висновків нашого проекту: **Лише СИСТЕМНЕ спрямування УСІХ процесів QA через потужні інтернет-інструменти електронної демократії може створити бажаний ефект.**

В рамках проекту був створений такий інструмент – Національний портал забезпечення якості вищої освіти <http://portal.dovira.eu/>. Він дозволив продемонструвати базові можливості використання такого потужного інструменту.

5. П'ятий принцип побудови системи внутрішнього (університетського) забезпечення якості – **СТВОРЕННЯ УМОВ ДЛЯ ПІДТРИМКИ КУЛЬТУРИ QA**

Досвід нашого проекту показав, що наявність навіть найефективнішого інструменту QA не гарантує забезпечення якості як такої.

Якщо академічна культура, зовнішнє середовище не створює справжній запит на якість освітніх процесів, якщо люди не розуміють своїх прав та можливостей, не мають уяви, як ними користуватись, то усі спроби штучного створення систем QA вищої освіти приречені на формальне, бюрократичне, нікому не потрібне існування.

Тому для дієвості європейських механізмів слід «вирощувати» європейське розуміння щодо їх використання через:

- **Розповсюдження культури забезпечення якості** в академічному середовищі: тут допоможе використання інтернет-технологій, заохочення до отримання досвіду QA (а не покарання за неотримання такого досвіду), прийняття справедливих прозорих рішень, що повертають надію на справедливість, тощо.
- Знаходження та включення в механізми QA (особливо в процеси прийняття рішень) **агентів змін**. Оскільки система сама себе ламати не буде, необхідні люди, достатньо професійні та не менш сміливі й креативні, щоб нести такі кардинальні зміни (на кшталт волонтерів).

Головний висновок нашого проекту: зміни в системі можливі лише за рахунок людського ресурсу. Отже, знаходження (вирощування) та правильне мотивоване включення **АГЕНТІВ ЗМІН** в процеси прийняття рішень (зокрема – в механізмах університетського забезпечення якості) є вирішальним для вдалої реалізації цього задуму.

Конкретні процедури забезпечення якості відповідно до «трикутника знань» освіта-наука-інновації, як елементів внутрішньої системи забезпечення якості, докладено викладені в посібнику «Від контролю до культури якості. Перезавантаження процесів забезпечення якості в українській вищій школі», що додається окремим файлом. В посібнику наведено опис процесів, які проходять у вишах і мають безпосередній вплив на якість освіти в цілому, а саме процедури забезпечення інноваційності української ВО, менеджменту академічного персоналу (заміщення вакантної посади, моніторингу, оцінювання, мотивування), участі студентів в процесах забезпеченні якості.

Використання електронної відкритої платформи (порталу) в усіх цих процедурах забезпечує прозорість і неупередженість управлінських рішень, можливість перевірки будь-яких результатів, на базі яких приймаються ті чи інші рішення, забезпечується прозоре і оприлюднене виконання пунктів ESG 1.5 «Викладацький склад» і 1.7 «Управління інформацією», а також забезпечення процедур-складових внутрішньої системи забезпечення якості, застосування яких передбачається Законом України «Про вищу освіту»: щорічне оцінювання науково-педагогічного та педагогічного персоналу ВНЗ та оприлюднення результатів (п.2, стаття 16, розділ V), забезпечення прозорості критеріїв прийняття рішень відповідно до стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості в системі вищої освіти (п.3, стаття 16, розділ V), визначення рівня інтеграції вишу, що претендує на статус дослідницького в світовий освітньо-науковий простір: кількість міжнародних проектів, створених спільно прав інтелектуальної власності, спільних підприємств, наукових проектів, грантів, кількість публікацій за показниками визнаних міжнародних наукометричних баз і в міжнародних реферованих виданнях (п. 4, ст. 30, розділ VI).